

Józef Kus
(Lublin)

Nieznany rysunek herbu Lublina z XVII w.
Appendix do artykułu Marii Trojanowskiej
Wizerunek herbu miasta Lublina
*w źródłach archiwalnych z XV–XVIII wieku*¹

ABSTRAKT: Artykuł dotyczy nieznanego wizerunku herbu Lublina z 1654 r., znajdującego się w lubelskiej księdze miejskiej przechowywanej w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku. Obok odcisków pieczęci wszystkich instytucji prawnych związanych z miastem, rysunki herbu są najcenniejszym materiałem źródłowym, który informuje o najważniejszym elemencie heraldycznym godła Lublina. Pisarzem kancelarii radzieckiej był w tym czasie Szymon Stanisław Kukro i jemu należy przypisać autorstwo rysunku. Kukro objął ten urząd w 1647 r. i pełnił go do 1675 r. Prezentowany wizerunek przedstawia na owalnej tarczy kozła zwróconego w prawo, w pozycji pionowej, wspinającego się z pagórka na krzew winnej latorośli. Ze wszystkich znanych nam rysunków herbu Lublina z okresu staropolskiego „kociołek” Szymona Stanisława Kukro najbardziej zbliżony jest do obecnego, zatwierdzonego w 2004 r.

SŁOWA KLUCZOWE: Lublin, herb Lublina, księgi miejskie, pisarz radziecki, Szymon Stanisław Kukro.

---

¹ M. Trojanowska, *Wizerunek herbu miasta Lublina w źródłach archiwalnych z XV–XVIII wieku*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 11–29.

Obok odcisków pieczęci wszystkich instytucji prawnych związanych z miastem, rysunki herbu są najcenniejszym materiałem źródłowym, który informuje o najważniejszym elemencie heraldycznym godła Lublina. Jak już wiemy z artykułu Marii Trojanowskiej, zachowało się ich kilka w księgach miejskich (radzieckich i wójtowsko-ławniczych). Ich analiza daje podstawę do badań nad kształtowaniem się herbu miejskiego, od którego pochodzą napieczęte wyobrażenia heraldyczne urzędu radzieckiego, wójtowskiego oraz ławniczego.

Wzmiankowana praca oparta jest na gruntownej kwerendzie przeprowadzonej w Aktach miasta Lublina z lat 1465–1810, przechowywanych w lubelskim Archiwum Państwowym. Autorce nie było jednak dane dotrzeć do ksiąg lubelskich wywiezionych do Rosji w XIX w., które nie wróciły podczas przedwojennej i powojennej rewindykacji z ZSRR². Między innymi 11 ksiąg znajduje się do dziś w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku (NAHBM)³. W jednej z nich, mianowicie księdze rachunkowej z lat 1653–1698 rejestrującej dochody i wydatki miejskie, a także rejestry poborowe szosu, pogłównego, podymnego, podatków na utrzymanie wojska, zachował się rysunek herbu Lublina z 1654 r. Powstał on na odwrocie niezapisanej karty 59, t. j. na stronie 59v⁴.

Pisarzem kancelarii radzieckiej był w tym czasie Szymon Stanisław Kukro i jemu należy przypisać autorstwo rysunku. Kukro objął ten urząd w 1647 r. i pełnił go do 1675 r. W międzyczasie (1663–1665 wg Jana Riabinina⁵ lub 1662–1665 wg Marii Stankowej⁶), po śmierci podczas zarazy Dominika Niżnikiewicza, pisarza urzędu wójtowskiego, Szymonowi Kukro powierzono prowadzenie ksiąg wójtowsko-ławniczych, aż do czasu wyboru nowego pisarza wójtowskiego. Został nim Jakub Rorajski, doktor obojga praw⁷.

---

² J. Riabinin, *Archiwum Państwowe w Lublinie*, Warszawa 1926, s. 18–21; K. Wróbel-Lipowa, *Rewindykacja archiwaliów polskich z ZSSR w latach 1945–1964*, Lublin 1982, s. 111–114; J. Kus, „Co nam obca przemoc wzięła...”. *Rewindykacja archiwaliów lubelskich po I i II wojnie światowej*, [w:] *Szkice na stulecie Archiwum Państwowego w Lublinie*, Lublin 2019, s. 43–47.

³ J. Kus, „Lubliniana” w *Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku*, „*Studia Archiwalne*”, t. 3, 2010, s. 123–133.

⁴ Narodowe Archiwum Historyczne Białorusi w Mińsku (dalej NAHBM), Fond 1815, op. 1, nr 7. Księga ta /foliał/ liczy 326 kart, do k. 42 posiada znaczne ubytki. Poddana konserwacji i oprawiona w NAHBM. Sygnatury dawne: – brak.

⁵ J. Riabinin, *Lublin w księgach wójtowsko-ławniczych XVII–XVIII w.*, Lublin 1928, s. 62, przyp. 3.

⁶ M. Stankowa, *Kancelaria miasta Lublina XIV–XVIII w.*, Warszawa 1968, s. 67.

⁷ J. Riabinin, *Lublin*, s. 62; M. Stankowa, op. cit., s. 86, 88.

W administracji miast I Rzeczypospolitej pisarze odgrywali istotną rolę, choć stali oni zazwyczaj w cieniu rady miejskiej i sądu wójtowsko-ławniczego. „Wobec wydarzeń sobie współczesnych byli, jak się okazuje przy bliższych badaniach, nie tylko milczącymi świadkami – kronikarzami mniej lub bardziej ważnych spraw dnia codziennego, z jakimi zjawiali się interesanci, ale także utalentowanymi pisarzami czy badaczami historii”⁸. Zatwierdzony kandydat składał przysięgę i dokonywał własnoręcznego jej wpisu do księgi miejskiej. Obiecywał przede wszystkim sumiennie i rzetelnie wypełniać swe obowiązki. Urząd nie był, z nielicznymi wyjątkami, dożywotni, mając jedynie charakter umowy na czas nieokreślony pomiędzy magistratem a pisarzem.

Szymon Stanisław Kukro spełniał te wszystkie warunki, o czym świadczyć może czas trwania jego kadencji na urzędzie – 28 lat. Pisarzem miejskim nie mogła zostać osoba przypadkowa, jak mogło się to praktycznie zdarzyć z urzędnikami obieralnymi. Pisarz (*notarius civitatis*) rady miejskiej musiał być człowiekiem dość wszechstronnie wykształconym, znać język łaciński oraz dobrze orientować się w zagadnieniach prawnych, tj. znać prawo magdeburskie oraz ziemskie polskie. Znane mu były także zagadnienia gospodarki miejskiej ze względu na prowadzenie ksiąg rachunkowych. W tym kontekście na uwagę zasługuje zgromadzona przez naszego pisarza biblioteka fachowa, zawierająca przepisy prawa miejskiego, zbiory konstytucji sejmowych, słowniki pojęć prawnych itp.⁹

O Szymonie Stanisławie Kukro wiemy niewiele. Objął urząd po zmarłym *pridem vitae* Macieju Kasprowiczu. Przysięgę *in praesentia totius Magistratus Consularis* złożył 8 VII 1647 r. Pisał się wówczas jeszcze jako Kukrowicz¹⁰. Wiadomo, że w 1656 r. jeździł wraz z rajcami Jerzym Lemką i Piotrem Zakulskim, tudzież ławnikiem Gabrielem Dobrogoszczem do króla Jana Kazimierza, przebywającego w Łąncucie, w sprawie libertacji Lublina od wypraw wojennych, stanowisk i ciężarów żołnierskich, skasowania jurydyk powstałych na gruntach miejskich bez konsensu królewskiego oraz udzielenia miastu listu żelaznego¹¹.

⁸ Z. Pentek, *Jan Karol Dachnowski – pisarz miejski poznański, genealog i heraldyk szlachty pruskiej XVII wieku*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, 2001, z. 25, s. 89.

⁹ NAHBM, Fond 1815, op. 1, nr 3, s. 158v–160.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Akta miasta Lublina 1465–1810, (dalej: AmL), sygn. 167, s. 1–2.

¹¹ Ibidem, sygn. 168, s. 451v–453v; J. Riabinin, *Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792*, Lublin 1938, s. 122, nr 346.

Kukro żonaty był trzykrotnie. Z pierwszego małżeństwa z Reginą Roźniatowską dzieci „pan Bóg wszystko młodo pozbierał”, z drugiego z Zofią Roźniatowską miał synów: Ignacego Jakuba i Kazimierza Franciszka, z trzeciego z Elżbietą Gutmens urodzili się: Jan Stefan, Szymon Bartłomiej i Kazimierz Franciszek (pogrobowiec).

Pochowany został prawdopodobnie zgodnie z ostatnią wolą w kościele kolegiackim pw. św. Michała Archanioła¹².

Wróćmy jednak do rysunku herbu Lublina. Prezentowany wizerunek przedstawia na owalnej tarczy kozła zwróconego w prawo, w pozycji pionowej, wspinającego się z pagórka na krzew winnej latorośli. Pysk kozła dotyka grona. Zwraca uwagę dorodna bródka i długie karbowane rogi zwierzęcia. Jako motyw dekoracyjny herbu występuje barokowy kartusz o motywie roślinnym. Rysunek herbu nosi charakter szkicu, jakby wstępnego przygotowania do wykonania czegoś staranniejszego. Mimo to cechuje go duży artyzm. Widać, że twórca wizerunku operował piórem swobodnie i posiadał zdolności graficzne. Świadczą o tym również ozdobne inicjały, dekoracje marginalne z motywami roślinnymi i zwierzęcymi (ptakami), wyróżniające się graficznie nagłówki oraz inne elementy i kompozycje dekoracyjne występujące w prowadzonych przez niego księgach. Na szczególną uwagę zasługują tu karty tytułowe wpisów przyjęć do prawa miejskiego w latach 1649 i 1650¹³. Po 1650 r. Kukro zaprzestał swojej działalności zdobniczej ksiąg, prowadził je jednak dalej starannie. Na kilku z nich wpisał *Cura et labore Honorati Simonis Kukro*. Dopiero w 1654 r. pojawił się w księdze z tego roku rysunek lubelskiego herbu, o którym mowa powyżej. Z wszystkich znanych nam wizerunków z okresu staropolskiego „kociołek” Szymona Stanisława Kukro najbardziej zbliżony jest do obecnego godła w herbie Lublina, zatwierdzonego w 2004 r.

¹² NAHBM, Fond 1815, op. 1, nr 3, s. 153–160.

¹³ AmL, sygn. 167.

Summary

The Unknown Image of the Lublin Coat of Arms of the 17th Century. Appendix to the Article by Maria Trojanowska *The Image of the City of Lublin Coat of Arms in the Archival Sources of the 15th–18th Centuries*

The article concerns the unknown image of the Lublin coat of arms of 1654, which is in the town book kept in the National Historical Archive of Belarus in Minsk. Apart from the imprints of the seals of all legal institutions connected with the city, the images of the coat of arms are the most precious source materials that inform about the most important heraldic element of Lublin's emblem. At that time, the clerk of the town council chancellery was Szymon Stanisław Kruk and it is to him that the authorship of the drawing should be attributed. Kukro took the office in 1647 and held it until 1675. The presented image depicts a goat turned to the right on an oval-shaped shield. The goat is in a vertical position, climbing from a hill on a grapevine. Out of all known drawings of the Lublin coat of arms from the Old-Polish period, the "goat" of Szymon Stanisław Kukro best resembles the present one, approved in 2004.

KEYWORDS: Lublin, Lublin's coat of arms, town books, town council clerk, Szymon Stanisław Kukro.

Bibliografia

Literatura

- Kus J., „Lubliniana” w *Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku*, „Studia Archiwalne”, t. 3, 2010, s. 123–133.
- Kus J., „Co nam obca przemoc wzięła...”. *Rewindykacja archiwaliów lubelskich po I i II wojnie światowej*, [w:] *Szkice na stulecie Archiwum Państwowego w Lublinie*, Lublin 2019, s. 43–49.
- Pentek Z., *Jan Karol Dachnowski – pisarz miejski poznański, genealog i heraldyk szlachty pruskiej XVII wieku*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”, z. 25, 2001, s. 89–97.
- Riabinin J., *Archiwum Państwowe w Lublinie*, Warszawa 1926.
- Riabinin J., *Lublin w księgach wójtowsko-ławniczych XVII–XVIII w.*, Lublin 1928.
- Riabinin J., *Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792*, Lublin 1938.

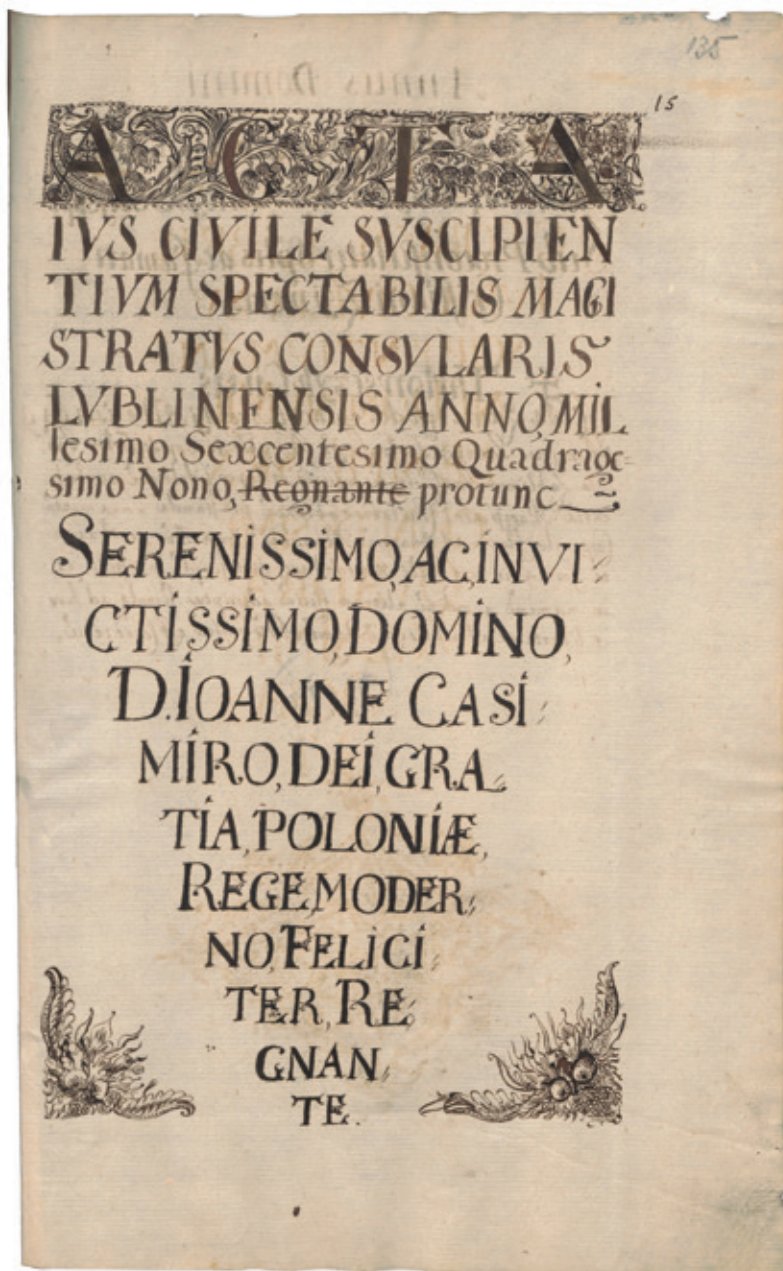
Stankowa M., *Kancelaria miasta Lublina XIV-XVIII w.*, Warszawa 1968.

Trojanowska M., *Wizerunek herbu miasta Lublina w źródłach archiwalnych z XV-XVIII wieku*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 11–29.

Wróbel-Lipowa K., *Rewindykacja archiwaliów polskich z ZSSR w latach 1945–1964*, Lublin 1982.

Il. 1. Herb miasta Lublina w księdze rady miejskiej z 1654 r. (rysunek autorstwa Stanisława Kukro)

Il. 2. Strona tytułowa księgi przyjęć do prawa miejskiego w Lublinie w 1649 r. (wpis autorstwa Stanisława Kukro)

Il. 3. Ozdobny początek wpisu datacyjnego z księgi radzieckiej miasta Lublina (rysunek autorstwa Stanisława Kukro), 1650 r.

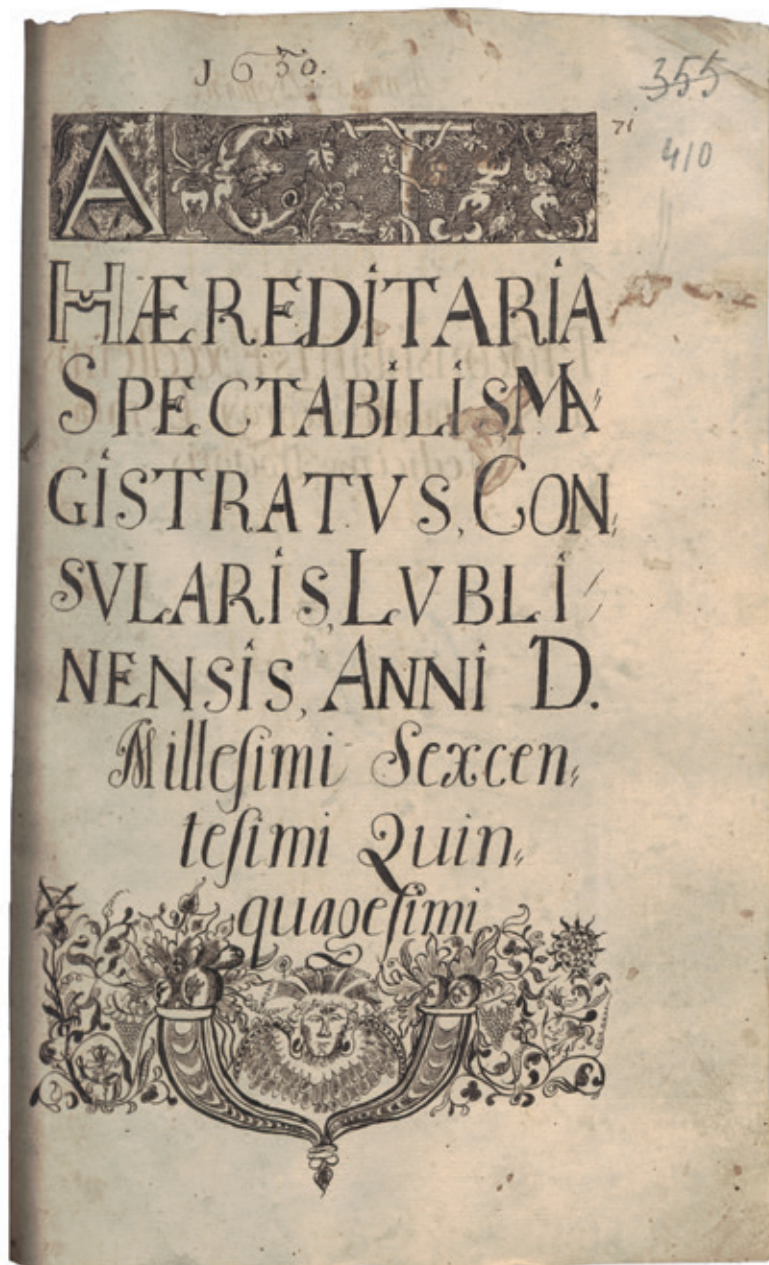
Il. 4. Mandrola z wyobrażeniem Trójcy Świętej zdobiąca stronę tytułową księgi przyjęć do prawa miejskiego w Lublinie w 1650 r. (rysunek autorstwa Stanisława Kukro)

Il. 5. Floratura z księgi przyjęć do prawa miejskiego w Lublinie (rysunek autorstwa Stanisława Kukro), 1650 r.

Il. 6. Rysunek Stanisława Kukro ozdoby wpis o rozpoczęciu 1650 r. z księgi radzieckiej miasta Lublina

Il. 7. Bogato zdobiona strona z księgi radzieckiej miasta Lublina (wpis autorstwa Stanisława Kukro), 1650 r.